

Martın 31-də H.Əliyev Azərbaycan Demokrat Firqəsi (ADF) MK İcraiyyə Bürosunun üzvləri Q.Daneşyan, Ə.Lahrudi, M.Muciri, L.Ərdəbilyan, Q.Rəhmani, S.Əfmiyyə, Q.Xəyyami və digərlərini qəbul etdi.

O, ADF-in mühacirət dövrü tarixini yada saldı, partiyanın həyatında müxtəlif vəziyyətlərin olmasını qeyd etdi, məsələn, ADF ilə İXP arasında kəskin fikir ayrılığı olan dövrləri. Əliyev xatırladı ki, "1974-cü ildə İsgəndəri mənim qəbulumda olarkən qəti surətdə ADF-nin ləğv olunmasını tələb edirdi. Onda mən soruşdum ki, bu nə ilə bağlıdır, niyə bu təşkilatı dağıtmaq istəyirsiniz?"

İsgəndəri cavab verdi:
- Qoy İranda hamı bilsin ki, bundan belə ADF mövcud deyil.

Bu düşünülməmiş qərar idi və əgər biz partiyanın buraxılmasını elan etsəydik belə İranda buna inanan olmayacaqdı.

O vaxt mən İsgəndəri ilə ciddi danışdım və qəti şəkildə bildirdim ki, ADF qalmalıdır".

H.Əliyev söyləyir ki, mühacirət illərində ADF böyük yol keçmişdir, xeyli sayda ixtisaslı mütəxəssis hazırlamışdır və indi İranda vəziyyət fəal təşkilatı-partiya işini və kütləvi-siyasi işi genişləndirməyə imkan verəndə "bütün partiya aktivini, bütün iranlı yoldaşları İrana kütləvi repatriasiyaya istiqamətləndirmək lazımdır".

H.Əliyev İran Azərbaycanındakı vəziyyətlə maraqlandır, ADF-nin işdə hansı problemlərlə üzləşdiyini soruşur.

Lahrudi Milli məsələnin kəskinləşdiyindən danışır, Kürdüstanda və İran Türkmənistanında milli məsələnin olduqca kəskin şəkli almasını, Ərdəbildə və Salmasda da yerli əhali ilə hökumət qoşunları arasında toqquşma hallarının olmasını qeyd edir.

Din xadimləri və İranın Müvəqqəti hökumətinin üzvləri milli məsələyə fərqli yanaşırlar. Lahrudinin dediklərindən məlum olur ki, Xomeyni ilk vaxtlar qeyri-titul millətləri öz tərəfinə çəkmək üçün xeyli çevik hərəkət edirdi. O deyirdi ki, İranın bütün xalqları ana dilində oxumaq və təhsil almaq, qəzet və jurnal nəşr etmək, öz ostanları daxilində iqtisadi və sosial məsələləri idarə et-

“Bi-Bi-Si” 23 noyabr 1982-ci il...

“Heydər Əliyev Siyasi Büroya seçilib. İran Heydər Əliyevin Azərbaycan haqqında dediyi sözləri diqqətlə izləyir”

mək hüququna malik olmalıdırlar. Eyni vaxtda Tələqani milli azlıqlara tam muxtariyyət verilməsinin əleyhinə çıxış edirdi.

Lahrudi H.Əliyevdən məsləhət istəyir:
“ADF-nin rəhbərliyində milli məsələni necə, hansı formada qoymaq haqqında dəqiq təsəvvür yoxdur. Biz bu gün yoldaşlarımızı milli muxtariyyətə istiqamətləndirməliyik,

Moskvadakı İran səfirliyi və Bakıdakı Baş konsulluq vasitəsilə tələblərinizin fəallaşmasını nəzərdə tutan rəsmi yoldur... Hər gün Xomeyniyə, Bazarqana, qəzet və jurnal redaksiyalarına ünvanlanmış məktublar, teleqramlarla müraciət etmək, İranın diplomatik nümayəndəliklərinin qarısını döymək lazımdır... Siz tərəfdən gedən nə qədər çox olarsa, İran Azərbaycanında mövqelərinizi möhkəmləndirməyə imkanınız bir o qədər artacaqdır.

İkinci yolun rəsmiliyi daha azdır: öz ta-

zim himayəmiz altında yaşayırdınız, İXP ilə münaqişələrdə, mübahisəli hallarda hakim rolunda çıxış etməyə kimsə var idi. İranda bu olmayacaq.

İndi ölkə miqyasındakı məsələlər barədə. Kürdlər həqiqətən milli muxtariyyətə nail olmaq istəyirlər, türkmənlər də əldə silah hakimiyyətə qarşı çıxış edirlər. Azərbaycanda hələlik sakitlikdir. Bu nə ilə izah olunur?

1946-cı ildə milli-demokratik hərəkat yatırıldıqdan sonra İran şahı İran Azərbaycanında böyük işlər apardı, bu rayonu SAVAK-in ona daha sadıq olan inanılmış işçiləri ilə gücləndirdi. Ona görə də xalq tərpənə bilmirdi, gözü qorxmışdu, çünki inqilab alovlarında əlini yandırması birinci dəfə deyildi. Şəxsən mənə elə gəlir ki, Azərbaycan xalqı hələ oyanmayıb, gözləyir.

Təbrizdə çıxış edərkən Bazarqan boynuna aldı ki, pis azərbaycanlıdır, çünki ana dilini bilmir. Məgər əsas məsələ budur? Əsas xalqa mənsub olduğunu başa düşməkdir, milli ruhunu qoruyub-saxlamaqdır. Bilirsiniz ki, son on ildə respublikada sosial-iqtisadi və mədəni inkişafda olan geriliyin aradan qaldırılması üçün böyük işlər görülüb. Respublikanın ölkədə nüfuzunu qaldırmağa yönəlmiş xeyli tədbir

“Əliyev diplomatlara demişdir ki, iki Azərbaycan birləşməlidir. Bu birləşmə hansı formada baş verəcək bunu Azərbaycan xalqı özü müəyyən etməlidir”

Çox güman ki, iki-üç aydan sonra sizlərdən bir çoxunuz Vətənə qayıda biləcəkdir. Hər şey ora gedir ki, hökumət repatriasiyaya razılıq verəcəkdir.

ADF İranda öz adı altında fəaliyyət göstərməlidir, bu sizin tərəfinizə daha çox adam cəlb edər, ancaq bununla belə yaddan çıxarmayın ki, siz İXP-nin tərkib hissəsiniz... Biz İranın vahid müstəqil dövlət kimi formalaşmasının tərəfdarıyıq (burada və sonra seçmə bizimdir - E.A), İXP-nin Xorasan və Mazandarani, Azərbaycan və Kürdistanı, İranın digər əyalətlərini birləşdirən vahid Marksist-leninçi partiya kimi çıxış etməsinin tərəfdarıyıq. Ona görə də insanların beynəlmiləli əhval-ruhiyyəsinə möhkəmləndirmək, öz aktivini İXP-yə hörmət ruhunda təbiiyə etmək lazımdır.

Siz görə bəndən sonra da bu meyli gücləndirəsiniz, İXP rəhbərliyinə inam və hörmətə nail olmalı, farslar və azərbaycanlılar arasında birliyi möhkəmləndirməlisiniz... İndi, TUDƏ-nin fəaliyyəti praktik olaraq rəsmiləşəndə, birliyin, həmrəylik və yekdilliyin möhkəmləndirilməsi məsələləri mühüm siyasi əhəmiyyət kəsb edir. Yadırdınız saxlayın, birlik İranda müvəffəqiyyəti təmin etmək üçün ən mühüm şərtidir. Burada siz bi-

çixış etmək, əhali arasında iş aparmaqla nümayiş etdirmək lazımdır ki, Azərbaycan da ana dilində məktəblərin olmasını, özünə-məxsus mədəniyyətini inkişaf etdirmək istəyir.

İndiki rejimin ömrü uzun ola bilməz. Ona görə də indi İranda baş verən təmizləmə prosesində olduqca fəal iştirak etmək, mümkün qədər çox üstünlük qazanmaq üçün ölkədə olan boşluq və qeyri-müəyyənlikdən istifadə etmək lazımdır, həmişə və hər işdə hadisələrin önündə olmağa can atmaq lazımdır.

Şəxsən mən hesab edirəm ki, İran federativ dövlət kimi inkişaf edə bilər. Tələqani Azərbaycan xalqı 2500 il ana dilindən məhrum olmuşdur deməsi ümid verir ki, Xomeyni insanların milli müstəqilliyə can atmalarını nəzərə alacaqdır.

Sovet və İran Azərbaycanının birləşməsi haqqında heç bir söhbət ola bilməz. Bu, ziyanlı fikirdir, bizim bütün niyyətlərimizi beşikdəcə boğa bilər. Zavod, fabrikanın, qəzet, mədəni-maarif müəssisələrinin sahibləri ilə əlaqə yaradın, onlarda milli qürur oyadın, dəstəklərini qazanın”.

Cavabında iranlı yoldaşlar H.Əliyevə qiymətli məsləhətlər üçün təşəkkürlərini bildirdilər, Lahrudi isə xüsusi qeyd etdi:

“Biz sizə Azərbaycan xalqı üçün və biz, İran siyasi mühacirləri üçün bütün etdiklərimizə görə xüsusi minnətdarlığımızı bildirmək istəyirik, çünki sizin burada etdikləriniz Arazın o tayında əks-səda verir, zəhmət adamlarının arzu və ümidlərini, azərbaycanlıların milli qürurunu möhkəmləndirir. Arxayın ola bilərsiniz ki, biz, sizin məktəbinizi keçmiş İran kommunistləri, öz xalqımıza sədaqətlə xidmət edəceyik”.

D.Muciri: “Biz heç zaman unutmayacağıq ki, ADF öz varlığı ilə şəxsən sizə borcudur, Heydər Əliyevçiyiz”.

Heydər Əliyevin İran kommunistləri qarşısında proqram xarakterli çıxışı - təcürbətli siyasətçinin, dərinə düşünən və uzaqgörən dövlət xadiminin nitqidir. Bir tərəfdən bu xalqın övladı kimi o, Cənubi Azərbaycanın müstəqillik, heç olmasa milli-mədəni muxtariyyət qazanmasını ürəkəndə istəyir, ona görə də İranın federativ dövlət şəklində mövcud ola bilməsindən danışır. Digər tərəfdən, 1946-cı ilin acı təcrübəsini, muxtariyyət arzularının onminlərlə insanın qanında boğulmasını yada salaraq o, ADF liderlərini ehtiyatsız addımlardan, xüsusilə, silahlı mübarizədən çəkindirir. Eyni zamanda, Heydər Əliyev İran siyasi mühacirlərini silkinməyə, onların tarixi Vətəninə gedən proseslərə fəal qoşulmağa, Azərbaycan xalqını öz hüquqları uğrunda, hər şeydən öncə ana dilində oxumaq, mədəniyyətini inkişaf etdirmək hüququ uğrunda mübarizəyə qaldırmağa çağırır.

Elmira Axundovanın “Şəxsiyyət və zaman” kitabından

Ardı növbəti sayımızda...